

יידישע

פעסטער צייטונג

דער ערשטער טאג פון יום טוב... פרייטאג 11 יולי 1882...

אויף דער זעלבער זאך... דער ערשטער טאג פון יום טוב...

Nr. 69. פרייטאג 11 יולי 1882.

פרייטאג 11 יולי 1882.

Post, den 16. Juni 1882.

נאך אין האטראג

צו דען לעצטען אונזרישן רייכטאגס-אויסגאנג... ווי האבען ביא בעראהאונ דער וועלט...

אויף דאס רוישיגע ווען דען גרויסהאנדל דער הי-... מאניטעט דער מענטשליכער איינזידען...

ווישען גלויבן אנגעהערן מיט איינפאדער דער... ביז צום לעצטען מאנוע איינפאדערטע ווערדען...

מאן וועט אלזא דאס דא ווערן אים זינע... דעם תלמוד דורך איינפאדערט אלע פאלקער דא...

דיע איינזידע אראו פאם רייכטאגס-פרייע... דענטען מיט דער מאהונע איינפאדערטע דאס...

אויפגעפלאהט דורך הערליכע שטעללעך ליעם דער... דאמאליע פאלאסיק שטעפאן זאפאלי מיטשען אין...

אנארו זאנע ווייטער: עס איז היינטיג... דורכאויס ניכט צו לאבען אים יאהרע 1899 הא-

אויף לאדעס-אייבי (אומלונג אטער שייטע-... שטיק) בעפעליכע זאך אין ביהר (זאנע האט אן...

גענוג ונקנוג ויר האבען שאן צו פילע פאן דיעזען אלטען ליגען) אים יאהרע 1878, אלזא בעפן און דער ניעטסטע איינז זינד אין סאלטאש ביהאיער קאמ- (טאט) איף איינמאל זאגאר צוויי קינדער, אין 9 יעהרעס קאמב אונד אין 8 יעהרעס מערדען פערשוואונדען. דער גלאקענער זאה אבער אים האפע דעם יודען אלעקסאנדער הערנפעלדער שפירען פאן בלוט. דער קושטער דעם הערנפעלדער רעזעבלעט דיערע: "דיא בייזען קינדער זאמען אס אבער פאר דער געוואלד-טהורע מינעס העררן, אין דער זעלבן נאכט זאה און אבער אים האפע עטאס 40 פיעמער יודען. וואס אז הייער עקולט. דאס ווייס איך ניכט!" — איינע טאנע שפעטער מאכטע זיך ביא דער וואססער-שפריטצע, דיא אים האפע דעם הערנפעלדער זיך בעפאנה, אין שטארקער ליבענ- גערוך בעמערקבאר. מאן אונטערזוכטע דיא שפריט- צע אונד פאנד אין דערזעלבן דיא ליבען דער בירדען קינדער. דיא אנגעלענענדיגט בעפנדעט זיך איך "עטצע נאך ביא דעם געריכטע האפע און מאניטאטע".

וויטער פיהרטע אגאדי נאך גלייכע פעללע אן, דיא זיך אים יאהרע 1860 אין קאמארן, אים יאהרע 1867 אין רעטאלאס (האבער קאמארן-אם יאהרע 1840 און פבערעטעלי) שטאלנער קא- (טאטא) אים יאהרע 1875 אין סאלא (זעמפלייער קאמארטא), אים יאהרע 1881 קאשו ציטרען אדויל, אגאדי שלאס זינע דערע מיט דעם וואנישע, דאס מאן יא קינדען רוישען יודען איבער דיא אונ- גארישע נענענע לאסטע ווייל יא דיעזע אנהענגער דער "גמרא" פארטלבע כייססע-מאדערע זינד! סאן וועהט דאס אגאדי זינע אנוויססענ- הייט אים "תלמוד" אייד זעלבסט איינגעשטעהט, ער פלודערטע בלאס נאך, וואס דער יודענפיהר- ליכע ראהלינג נעזאנט. דיעזער האט אבער פאר אללעס דיא פערשיידענען שטעללען אים אידעס צוזאמגענהאנגע געריסען, ווארדך דער זינד נא- שטרין אין אנדערער ווארדע. דאן אבער זינד יא דיא מיטען אנגעפיהרטען שטעללען בלאס דעם אגאדי. אנהייב שטאממען דיא דעס האלב איינע טיעפע זינד ענטהאלטען, וועלכען איך גראסערע ליטע אלס האלטען ניכט צו זיכען פערשטעהען, דייט- טענס איז עס און אללענען בעקאנט, דאס ווא אים "תלמוד" אדרט אין דען "מדרשים" דיא אים- הויקע גייט, "עב"א א"ו"ו פארקאממען דיעזע ניכט בייסען בעדייטען, זאנדערן "הידען" וועלכע דער באשולדיגטן פיערנאכטעוואהר הילדענען. דיא פעללע וועלכע אגאדי אים אלטען שטייערדיגען צוזאמגעטורגט, אים צו בעדייטען, דאס דיא ווען כייססע-קינדער ערמארדעט, זינד בעפן קיינען העללעך ווערטה, ויר גלייכע זעלבסט.

פאלליעטאן

העררשער אונד פאלק

(92-95 פארוועטענען)

אריאנס פיינער-היטע נאחס איסטער מער צו זיין קאפף וואר איהם שווער; ליטע, דיא איהם בענענע טען, וועלכען וואן פיר כאלערא-קראנק אונד ליפען דא פאן אדריאן וואר אלטע זיך און איינע דער נאכט ניערדלענען, ער דער זיך ניכט ווייטער בעווענען קאנטע, אבער אלס ער פאר זיך דיא בעשטיי ערבליקע, וועלכע בערייס מינע מאכטען, איהן פארשוצוראנגען — אפפע ער נאך אלע זינע שוואכען קרעפטע צוזאממען און ווייטער פארשוצולעפען. נאך אויספארדערטליכער אונ- שטענענען נעזאלאנג עס וואס איך, פאר דאס טהאר יענסע פאלאסטע צו זאמען איהן, ער שאן פיהרע איבערנאכ- טעס האסטען דיען אבער רובט פאר דעם טהארע שפריצע אדריאן צוזאממען; ער שטיעס איינען ווילדען דוכברני- גענען שייא אים: "אירען! אירען! וואו ביט דו! — אך, דיעזע בעשטיי זאלען מיך ניכט האבען, דיעזע חס- ליכען שייסעל! ער זאל לופט שטיקע נאך ליכטען!" איינעס ער זאל ריעק, שראטען צווייא מערדען, מאס- קירט אונד אין מענטעל געהוללט, פלאצליך אים איינע בענאכטארטען הויז.

איינע דיעזער מערדען פרונ איינען לאנגען דוקעל- בלייען מאנטעל, זיך מיט זיבע ענשטיקע וואו ער דא- מאלס איך און פארדע וואר. דיעזע ווענדעטע זיך האלע- לך אום אונד ריעק: "אזעס וועלעס וויללען פאלען און איך ניכט אין דיעזעס אויגענבליקע מינען נאמען וועפען נע-"

דאס אין שיינאמאנער אונד אנדערסווא דיא ווען ליידער הורף פאלטע. בלוט-בלבוליס" איף דעם שייטערויפן פערבראנגט ווארדען, אבער דאמיט איזט יא דורכאויס ניכט ערווינען. דאס דיא ווען וויקולדך איינען מארד פערטיכט העטטען! ווען שטעפאן זאפאלי אים יאהרע 1492, אין זינער אי- געשאפט אלס לאנדעס-פאלאטן, מעהרערע יודען דען שייטערהויפטן געשאפטן ליכט, דיא איבריגען אבער פיר "עויער צייטען" אים דער שטארט אב- שאפעטען זא איזט הערדך ניר ערווינען, דאס זאפאלי איין זעהר ווירדיגער אור-אור-גראספאטער דער העררען אישטיצ, אגאדי איינע סאלא נעיע- זען העטטע אגאדי היטע דיא מאכט, ער ליכטע יא ווענען דעם עסלארער שווינדעלס בענעפאלס איינען שייטערהויפטן ערוויכטען, אים איינע דוט- צענד יודען צו זינעס פערניכטען בראטען צו לאס- סען, דאך ויר לעבען ניכט מעהר אים 14 אונד איך ניכט אים 15, אנדערען אים 19 האהנערטע, ווא ניכט דיא באזויט, זאנדערן דאס רעכטע אונד גערט! דיא באזען העררען אישטיצ, אגאדי אינד סאלא זינד מיט אירען יודענפעסטערושען נע- ליטען צו שפעט איף דיא וועלט געקאממען, היטע ווערען זאלבע ליטע איסנעלאכט, אונד ווען זא עס נאך זאז צו אריג שרייבען — זיך דאן ווירד אונ- זערע גערעכטע דעיערענען דאך מיטטעל פערדען דיע- זען העטצען איף דיא פלינער צו שלאגען!

פערשיעדנע נייאניקייטען

"(ט'ס א גענען דיא יודע-נ- פער פאלגנען גע- יודענט מיסא, וועלכער גלייכצייטיג מיניסטער דעם איינערן איזט, ריכטעטע אן אללע קאמיסאנס-בע- הארדען אינארנס איינע פערארדענע ווענען פער- היטענדיג דער עטוא איסנעלאכט, אויסשפריינגען גענען דיא ווען, אין דיעזער פערארדענע הייסט עס איינער אנדערעס: דיא אינארטשע רעיערענע איזט וואהל איבערצייגט, דאס אין אינארט קיינע יודע- העטצען שטאטשטייטען ווערען, דאך איזט עס אים מעהרען מאנליך, דאס אין פאר "יודענפיהרע דיא מיסא-עסלארער בלוט-בעשולדיגענע שטיכע פיר איהרע ווענענעדיגעטען צוויקעקע אויסגעשען קאנטען, עס ווערען דאהער אללע בעהארדען אייגענפארטעט, אללעס צו פערזאמלעסען אונד דיא מאגריכסטע פארזוכט-מאסערענעלן צו טרעפ- פלען, און זאלבע אויסשפריינגען גענען דיא ווען רעכטצייטיג צו פערהינדערן אונד איבער פארקא- מענדע פאללע זאפארט דעם מיניסטערוואס דעם איינערן בערייט צו ערשטאטטען, (מיניסטער-פיע- יודענט מיסא ערפיהלע נון הערמיט זיין פערשיפע-"

בען וועלכעס ער בערייטט אין דער קלוב-זימצינג דער רעזיערענעס-פארטייא גענעבען, וואו אונזערן לעזערן בעקאנטע זאמעט ער שאן דארט! דיא ווען אין אינארט האבען ניכט דיא מיניסטעס פערזען גינג צו בעפריכטען, דען דער ערסטע, וועלכער זיך שראטליך קענען דיא ווען פערטרייטע, ווירד מיט פאללע קראפט דעם געזעטצעס זא ניערער- געשמעטטעטעטע דאס דאן קיין ווייטער לויט בע- קאממען ווירד, איהם נאכצומאכען.)

"(ר א נ ק ע ט-ע ל ע ג ר א מ ס.) דיא איז- ראעליטישע קולום-געמיינדע צו סאבראניא האט אן דען מיניסטער-פערזענען מיסא אין דאנקעס- טעלענראטע געריכטעטע אין וועלכעס דיא געמיי- נע דע דעם העררן מיניסטער אירענע דאנק דאפיר אויסשפרייט, דאס ער אים רייכטאנע זיך שפעט- דער ווען ווערערהאלט דאס ווארט ענדירפט, — מהאזאכע איזט, דאס אינער מיניסטער-פיערע- דעט ווענען זינער ווערענדיגליכען קווענענדיגען אנלעסליך דער פיערנענענע דער "יודענפיהרע" אין אינערעס פאלאמענטע דיא אללגעמינע אונ- ערקענענע זיטענס דער געזאמטע-ווענענדיגט אונ- גארנס אין פאללעס מאסע פערדייעט, ער וואר עס אין ערסטער הויזע, דער הורף זיין גענענענעסע איז- טערטעט דאס בעהאנטע ווענענענדיגעס ענדען דעם סאטמארער קאמיסאטע צו פאללע געבראכט! איהם איזט עס פערנער צו פערזאנען, דאס דיא העטצע- הויזען אישטיצ'ים אגאדיס אונד סאלא'ים גענען דיא ווען ווענען דעם פערדער פארפאללעס געמאלט אהנע שעדליכע ווערקינג בליעבען! האט ער יא ווערעהאלטען אפגעטולדך אונד פיערליך פערקע- דעט, דאס ער יעצט אישטיצ'ים (אישטיצ'ינג) גענען דיא ווען מיט נאכבריקליכער שטרענגע בעשטרא- פען ווערען! ויר גלייכען דאהער, דאס ניכט ניר איינעלענע געמיינדען דעם מיניסטער-פיערענענע איהרע אנאכראע אינקענענע צום אויסהויבען ביינען זאללען, עס ווערע פיעל מעהר אנגעצייגט, דאס אן זינע קעסעלדיגען אים נאמען דער נע- זאממען ווענענדיגט אונארנס איינע דאנקעס-אר- רעכטע געריכטעטע ווערען! אפט ווארדען גענען העררן מיסא ווענען זינער שטרענגע קלאנגען ער- האכען, עטצעס זעמען ויר ערסט און, דאס איינע רעזיערענע, מיט שטארקע אונד אפגעטע אונ- ענטבעהרליך איזט, הייער היטע אין מאנן פאן גערינער קראפט מיניסטער-פיערענענע אונארנס — דאן ווירד עס פראנליך זיין, אב דיעזעלבע אים שטאנדע ווענען זינער, אללע אישטיצ'ינגען ער- יודענפיהרע מיט זאך גליקליכעס ערפארען עכט- צייטיג צו אונטערדייען.

"(צ'ו א ד'ע ל'ל ו'א ה'ר מ'א נ'נ- א'י ש'ט'ו'י צ'י.) בעקאנטליך געהאט דאס היעלל

האט, אונד צוואר פאן איינער מיר זעהר בעקאנטע שטי- סע ל" — דיעזע דאס איילטע איף דען צוזאמגענוענע- טען אדריאן חין; וואו ביט הייער אדריאן! ייער, דיא איינעס וואו זיך דיא איהם ניערענענדיקט אבער אדריאן האסטע בערייס זיין בעוואוסטויגן פעלדארען, זינע האנד נליחטע וואו אין פיער.

דיעזעס מערדען וואו וויקולדך דיא פאן אדריאן נע- זוכטע אירענע.

"ביט דו פאן זינען? ריעקע אירענעס בענלייטע, זיך איהר צו) וואו דארפט דו איינען פאן דער כאלערא פעאללענען בערייזע?"

"הילף מיר ריעקע ריעקע אבער אדריאן האסטע ניר איין חוין צו פאנגען — ארעך נעהע רופע נעמארען, ניר ניכט דיא, בעשטייט, אן ווען דיעזע יעטצע ניר ניכט קאמ- טען מאכטען!"

"אך מיר דאך ניכט פערירקט! ריעקע דיא בענליי- טען) דאס איך טיך דא אנטשטעקען לאסטען ווערען! וואס נעהט אונד דיעזער מאן אן!"

דיא בענלייטען ליכע דאפאן אונד איינע בלייכע מיט אדריאן אלליין צוויק, אלס נעמאר צור הילפע הע- ראנקאס, ווארף איינע איהרן שווערען מאנטעל איף דיא נאכט זיך, אונד בעהיטע זיך זעלבע, דען קראנקען אר- ריאן אין דעם פאלק צו שלפען.

צו איהרעם שרעקען קאמען נון פלאצליך דיא בעס- שיני העצביא, לעבעלער ריעפען איהר דיעזע צו: "אי, שאנע דאמט, בעהיטע איך ניכט! א פוישע ניכט אין אונ- זער אנהוועק, עס קאנטע איר שאנדען, וועהע, אס זי- כערסטען גענען דיא כאלערא זיך דיא בעשטיי, ווייל זא

לעיס, אין פיינענע שרייא אונד און ווילדעס געלעכטער!